

אור ופרח®
בבית אבות וזקנים

שבץ הנפש

פרויקט רב תחומי סיעוד, ריפוי בעיסוק ושירות סוציאלי

נערך ע"י אחות ראשית ומנהלת הסיעוד גב' אתי זיגלבוים

ומנהלת שירות סוציאלי גב' עינת גובר

בבית אבות הבולגרי ראשון לציון

אוקטובר דצמבר 2021

בשיתוף צופית רוזן - אור ופרח: 052-4789613

flowerandlight@gmail.com | www.flowerandlight.co.il

פרחים היו מאז ומתמיד חלק משמעותי בהוויה האנושית, הם מסמלים ברכה, חיים וצמיחה. כאשר אנחנו מביאים במתנה זר פרחים לשולחן החג, לא מדובר רק במתנה משמחת, אלא מתנה שאף עשויה להועיל לבריאותכם ולבריאות סביבתכם.

בלומינולוגיה - הינה תחום חדש העוסק בשימוש בתכונותיהם הייחודיות של הפרחים (צבע, ריח, מרקם, צורה ותדר) סגולות הפרחים (כדי להשפיע על האדם דרך החושים, כל צבע בעל תדר אחר - עובר דרך רשתית ועצב הראייה והגוף מגיב על ידי שחרור ניוטרנסמיטורים אשר מגרים ייצור הורמונים כמו מלטונין, אדרנלין וסרטונין, הפרחים עוזרים לאדם להתחבר לכוחות ולעוצמה הפנימית שבו.

במחקר בנערך באוניברסיטת הרווארד הוכח כי פרחים בבית מפיצים רוגע ושלווה ומפחיתים תחושה של דאגה, עצב וחרדות. כמו כן תורמים להורדת לחץ דם גבוה, ויכולים להשפיע בצורה חיובית על ריפוי חולים ולשפר את מצב הרוח של קשישים, מה שתורם למצבם הבריאותי מבחינת גוף ונפש.

צופית רוזן - שוזרת מוסמכת (N.D.S.F) ומייסדת תחום הבלומינולוגיה. עובדת בבית חולים שיבא משנת 2017 בתחום השיקום והפסיכיאטריה, משנת 2018 פיברומיאלגיה ומחלות ראומטיות ובשנה האחרונה גם בגריאטריה.

פרופסור עמיטל - מנהל מחלקה פנימית ב',
ומנהל את המכון למחלות אוטואימוניות

בבית חולים - שיבא תל השומר.

בשנת 2018 צרך מחקר על השפעת לעצירת הפרחים
על נשים חולות בסידרומיאליזיה.

צופית רובינשטין את המחקר, התוצאות היו מרשימות
וחד משמעיות

היתר הטבה מובהקת בכל המדדים שנבדקו.

יצויק המאמר (המחקר נצרך כחצי שנה ופלטתם)

בו כ 70 נשים חולות בסידרומיאליזיה, ובדקנו את

ההשפעה של העצירה עם הפרחים על רמת כאב,

איכות חיים ולתנה, רמת מוטיבציה, דיכאון וחרדה.

לאור העובדה שממצאי המחקר העידו על קשר חיובי בין שזירת הפרחים לבין שיפור בתסמיני כאב, ודיכאון החלטנו לחבור לצופית ולערוך שיתוף פעולה בפרויקט שמטרתו שיפור איכות החיים של דיירי הבית.

מטרות

1. הפחתת עוצמת הכאב המדווחת על ידי הדיירים
2. שיפור במצב הרוח של הדיירים
3. יצירת קשרים חברתיים חדשים
4. הידור הקשר בין הדיירים לצוות המקצועי המטפל

אוכלוסיית היעד

- 8 דיירים מכלל המחלקות הסיעודיות בבית, הדיירים יבחרו על פי הקריטריונים הבאים:
1. מצב קוגניטיבי יכולת תקשורת, הבנת הוראות פשוטות ושיתוף פעולה.
 2. מצב תפקודי יכולת מוטורית לעבודה עם הידיים.
 3. עדיפות לדיירים בעלי אבחנה של דיכאון.
 4. עדיפות לדיירים בעלי אבחנה של כאב ו/או טיפול תרופתי למניעת כאב.

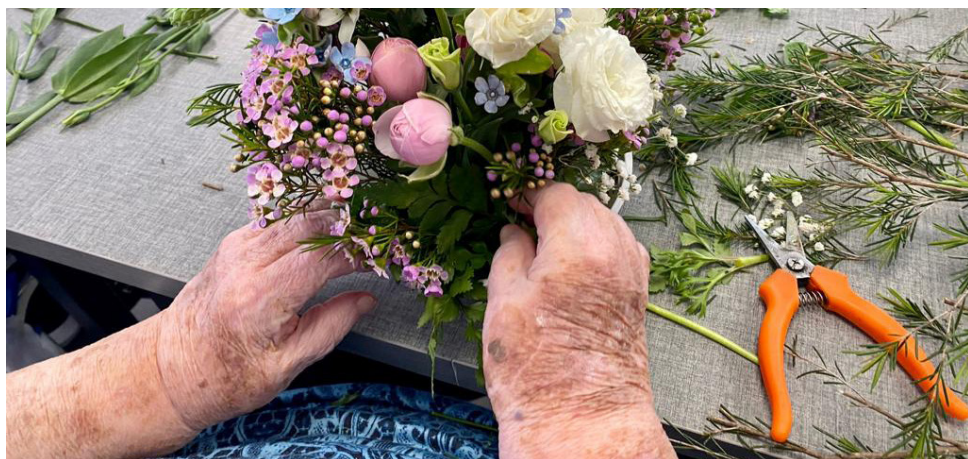
שיטות וכלים

הדיירים ישתתפו בסדנה בת 10 מפגשים שבועיים של שזירת פרחים, בהנחיית של צופית רוזן ובתיווך אנשי הצוות הרב תחומי של הבית.

מדדי כאב, מצב רוח ולחץ דם, יחושבו עבור כל המשתתפים בשלב הבייסליין, באמצע הסדנה ובתומה.

הכלים בהם נשתמש לצורך הערכת המדדים הינם:

- סרגל VAS לאומדן כאב
- מבחן GDS להערכת דיכאון
- מדידת לחץ דם

דיירת מספר 1 - סיכום התהליך האישי

במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא דיווחה על כאב בעוצמה 6 במבחן VAS, וציינה כי הכאב מעסיק אותה במידה רבה (כאב בברך) מדד הדיכאון שהיה GDS 8/15.

לקראת אמצע הפרויקט נערכו מדידות נוספות, היא דיווחה על ירידה בעוצמת הכאב 2, וציינה שהוא מעסיק אותה במידה בינונית, גם מדד הדיכאון ירד ל 7/15.

בתום הפרויקט נשמרה יציבות עוצמת הכאב 2 אך הפעם ציינה כי הכאב מעסיק אותה במידה מועטה בלבד, מדד הדיכאון ירד אף הוא ל 5/15.

מנקודת המבט שלנו היא עברה תהליך מדהים של חיבור לכוחות שלה וליכולות שלה. העבודה עם הפרחים הפחיתה את הכאבים שלה, שיפרה את מצב רוחה ובעיקר חיזקה את הדימוי העצמי שלה ואפשרה לה לבטא את עצמה ולתקשר בדרך אלטרנטיבית, חודש לאחר תום הפרויקט נערך מבחן. דיכאון נוסף והתוצאה שהתקבלה היתה 4/15.

מועדי בדיקת השאלונים

1. תחילת הפרויקט
2. באמצע הפרויקט
3. בסוף הפרויקט
4. חודש לאחר סיום הפרויקט

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת VAS רמת כאב			מועד השאלונים תוצאה
4	3	2	1	3	2	1	
4/14	5/15	7/15	8/15	-2	2	6	

דיירת מספר 2 - סיכום התהליך האישי

אין הבחנה של דיכאון, אך סובלת מכאבים בירך ומטופלת תרופתית. במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא דיווחה על כאב בעוצמה VAS 2 שמעסיק אותה במידה בינונית, בעיקר בלילה, מדד הדיכאון שלה היה 4/15 במבחנים שנערכו באמצע בפרויקט נרשם שיפור בעוצמת הכאב, עליה דיווחה 1 בסולם VAS ושיפור במצב רוחה, 3/15 במבחן הדיכאון GDS עם התקדמות הסדנה היא נפתחה ושיתפה מעט על עברה.

בהמשך המפגשים היא הגיעה כאובה התעורר כאב בכתף, התקשתה לעבוד עם אחת הידיים - וביקשה להיעזר בצוות, למרות הכאב, היא המשיכה לעבוד ולשזור סידורי פרחים.

אכן במבחנים שנערכו בתום הפרויקט נרשמה עליה בעוצמת הכאב עליה דיווחה 2 בסולם VAS. ובמבחן הדיכאון נרשם שיפור נוסף 2/15 להתרשמותנו השתתפותה בסדנה תרמה לתחושת המסוגלות שלה, חיזקה את הביטחון שלה ביכולותיה וכן חיזקה את הקשר בינה לבין הצוות.

חודש לאחר תום הפרויקט, ניתן היה לראות שמצב רוחה נשמר כפי שהיה בתום הפרויקט 2/15 במבחן הדיכאון (ברמת הכאב היא התחילה עם 2 בסולם VAS) בשל כאב בברך (וסיימה ב 2 בסולם) בשל כאב בכתף. כך שמבחינת הנתונים לא היה שינוי ברמת הכאב.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
2/15	2/15	3/15	4/15	2 כתף	1	2 ברך	

*ללא שינוי רמת הכאב

דיירת מספר 3 - סיכום התהליך האישי

דיירת עם אבחנות של דיכאון וחרדה, מצב רוחה לרוב ירוד, בנוסף סובלת לסירוגין מכאבים ומטופלת לפי הצורך, במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא דיווחה על כאב בעוצמה 2 במבחן VAS (וציינה כי הכאב מעסיק אותה במידה רבה, מדד הדיכאון שלה היה 6/15 GDS)

היא בעלת הבעת פנים נוקשה, בתחילת הפרויקט השמיעה טענות וביקורת על צבעי הפרחים ועל הכמויות והשילובים, הגיעה באחור, ובהתנגדות אך ככל שהפרויקט התקדם כך התחברה והחלה לחייך הבעת הפנים השתנתה ורכות נכנסה בה והשתלבה בפעילות בשמחה ובמעורבות.

במבחנים שנערכו באמצע הפרויקט ניתן היה לראות שיפור הן בכאב והן במצבה הנפשי. היא לא דיווחה על כאב, מעסיק אותה ברמה מועטה, ובמבחן הדיכאון המדד היה 4/15 בהמשך ניתן היה לראות יציבות במצבה, היא המשיכה לחייך במפגשים ובניגוד לביקורת שהביאה בהתחלה, אמרה שהיא נהנית והביעה שביעות רצון מ"הכל" כדבריה. והיתה בהודיה.

במבחנים שנערכו בתום הפרויקט נשמרו המדדים שנמצאו באמצע הפרויקט 0 vas 4/15 GDS-ב

כחודש לאחר תום הפרויקט נערך מבחן דיכאון נוסף והתוצאה שהתקבלה היתה 11/15 לאור העובדה שמדובר בעלייה משמעותית בציון והחמרה במצבה הנפשי, נערך ברור ועולה כי בוצעו שינויים בטיפול התרופתי שהיא מקבלת אשר ייתכן שהשפיעו על מצבה הנפשי.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
11/15 *שינוי תרופתי	4/15	4/15	6/15	0	0	2	

דיירת מספר 4 - סיכום התהליך האישי

היא אינה סובלת מכאבים כרוניים, אך ברקע דיכאון ומטופלת תרופתית, במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא לא דיווחה על כאבים, ומדד הדיכאון שלה GDS היה 8/15 כבר במפגש הראשון היה ניכר כמה שהיא שמחה ונהנית מהסדנה, היא הייתה מגיעה למפגשים בהתרגשות רבה, ואמרה שמחכה למפגשים, במהלך המפגשים נרקם קשר מיוחד בינה לבין המלווה שעזרה לה.

במבחנים שנערכו באמצע הפרויקט היא לא התלוננה על כאב, אך היה ניתן לראות שיפור משמעותי במצב רוחה 4/15 במבחן הדיכאון GDS היא ביטאה במילים את השפעת המפגשים עליה ואמרה "זו תרופה לעצבים".

באחד המפגשים לקראת סוף הפרויקט היא הגיעה כאובה, והתקשתה לעבוד אך תוך כדי המפגש והיצירה עם הפרחים, הפסיקה להתלונן על כאב ובתום המפגש לא התייחסה אליו כלל.

במבחנים שנערכו בתום הפרויקט היא לא דיווחה על כאבים ובמבחן הדיכאון GDS נרשמה עליה 5/15 וכחודש לאחר סיום הפרויקט עלה שוב המדד דיכאון לציון 6/15

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
6/15	5/15	4/15	8/15	0	0	0	

דיירת מספר 5 - סיכום התהליך האישי

במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא לא דיווחה על כאבים, במבחן הדיכאון, מדד הדיכאון GDS. היה 9/15 במפגשים הראשונים היא הביאה את האייפוד להראות למדריכה את היצירות שלה (בעבר עסקה באומנות). במפגשים אלו היא הביאה קושי וביטאה תסכול סביב אובדן היכולות ואובדן העצמי, היה ניכר ששזירת הפרחים הייתה מלאכה לא פשוטה עבורה כיוון שהתקשתה לעבוד עם הידיים.

עם התקדמות המפגשים היא נפתחה, הגיעה למפגשים יותר מחויכת ובציפייה, נראתה שמחה וחיובית יותר, ולאט לאט עברה לעבודה עצמאית לחלוטין וללא צורך בתיווך. בהמשך אשר בדרך כלל סירבה להצטלם, ביקשה שנצלם את סידור הפרחים שלה ואף הסכימה להצטלם יחד עם מנחת הסדנה, עמה פיתחה קשר מיוחד, מפגש אחר מפגש היא אמרה למנחה צופית "את מביאה לנו אור"

באמצע הפרויקט מדד הדיכאון היה 4/15 = ללא דיכאון, ירידה משמעותית תוך זמן קצר בתום הפרויקט המדד היה 3/15. כלומר סה"כ נרשמה ירידה של 6 נקודות במדד הדיכאון באשר לכאב לא היה שינוי עד לתום הפרויקט היא לא דיווחה על כאבים.

כחודש לאחר תום הפרויקט נערך מדד דיכאון נוסף והתוצאה שהתקבלה היתה 7/15 ייתכן שקטיעת רצף המפגשים והפסקת העבודה עם הפרחים, הביאו לירידה במצב הרוח הכללי שלה, אך שבוע לאחר מפגש הסיום היא נמצאה חיובית לקורונה ולמרות שהיתה ללא סימפטומים, נאלצה להתפנות למרכז גריאטרי אחר. לאחר שבוע ימים חזרה במצב נפשי ירוד. בשיחה עמה ציינה כי חזרה פגועה נפשית ונסערת וכי החוויה הקשה שם גרמה לה להעריך יותר את מקומה כאן בבית האבות.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
7/15	3/15	4/15	9/15	0	0	0	

דייר מספר 6 - סיכום התהליך האישי

במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, הוא לא דיווח על כאבים, במבחן הדיכאון מדד הדיכאון GDS היה 6/15 = חשש לדיכאון.

היה לו קשה להשתלב בקבוצה, היתה לו התנגדות תוך כדי הפרויקט עבר תהליך של חיבור לעצמו, לפרחים לקבוצה ולרגשות.

לקראת אמצע הפרויקט, הוא נחשף יותר ונפתח, והרשה לעצמו להביע יותר רגשות בעיקר שליליים (כעסים) בהתאמה מדד הדיכאון שלו עלה ל 9/15, להתרשמותנו עצם ההתעמתות עם הרגשות הציפה אצלו תחושות קשות, והיה מרחב בטוח להציף אותן, ולשחררן.

בהמשך היה ניתן לראות שינוי לטובה במצב רוחו, הוא הגיע למפגשים עם חיוך, צחק הרבה, אמר תודה ושזו זכות בשבילו להגיע למפגשים הללו, כמו כן היה ניכר כי הוא נהנה יותר מעצם היצירה עם הפרחים ושזירת הסידור, בתום הפרויקט מדד הדיכאון הראה 7/15, באשר לכאב לה היה שינוי עד לתום הפרויקט. במפגש האחרון אמר שהמפגשים הללו מסתיימים אך הקשר שלו עם המלווה ימשיך.

כחודש לאחר תום הפרויקט נערך מבחן דיכאון נוסף והתוצאה שתקבלה הייתה 4/15.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
4/15	7/15	9/15	6/15	0	0	0	

דיירת מספר 7 - סיכום התהליך האיש

במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא לא דיווחה על כאב ומדד הדיכאון שלה היה 9/15 GDS למפגש הראשון היא הגיעה סגורה ומכונסת בעצמה, ורדומה. מיוחד שאפשר לה להביא את היכולת שלה לידי ביטוי. לאט לאט היא הצליחה לבצע פעולות מורכבות ולנעוץ פרחים בתוך הספוג וליצור סידור פרחים. דבר שלא הצליחה קודם.

במבחנים שנערכו באמצע הפרויקט שוב לא דווח על כאב, ומדד הדיכאון היה 6/15 ניתן לראות שהישיבה שלה השתנתה לגמרי, היא נראתה פתוחה וזקופה יותר "יותר חיה", וגם הבעת הפנים שלה השתנתה והיא חייכה יותר ויותר, באחד משיחות סיכום המפגש, כשנשאלה איך היה לה היא עשתה "לייק". היא התחילה ליצור קשר עין עם הסובבים אותה ואפילו לחברה מולה שלחה נשיקה באוויר.

במבחנים שנערכו בתוך הפרויקט שוב לא דווח על כאב ומדד הדיכאון ירד ל 5/15 למרות החשש שלנו בהתחלה לצרף דיירת כה מוגבלת מבחינה מוטורית לסדנה מסוג זה לתחושתנו הסדנה תרמה לה רבות, למצב רוחה ולתחושת המסוגלות שלה, סידורי הפרחים שהיא שזרה אפשרו לה לראות את הכוחות והיכולות שיש בה.

כחודש לאחר תום הפרויקט נערך מבחן דיכאון נוסף ומדד הדיכאון שהתקבל הוא 6/15

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים תוצאות
4	3	2	1	3	2	1	
6/15	5/15	6/15	9/15	0	0	0	

דיירת מספר 8 - סיכום התהליך האישי

דיירת עם אבחנות של כאב כרוני ודיכאון במבחנים שנעשו טרם תחילת הפרויקט, היא דיווחה על כאב בעוצמה 2 במבחן VAS וציינה שהכאב מעסיק אותה במידה מועטה, מדד הדיכאון שלה GDS היה 8/15. למפגש הראשון הגיע עם ראש מורכן לשולחן, לא התחברה לסיטואציה, לא היתה שקטה והיה ניכר שהיא נמצאת בקושי, שיתפה שפעם "כשהיתה שווה משהו" היתה שוזרת פרחים.

במפגש השני כבר היה ניכר שינוי משמעותי, הן ביציבה שלה ובחיבור שלה לסיטואציה והן בעבודת השזירה עצמה. היא נפתחה ושיתפה את הקושי הגדול שלה בלחיות היום כסיעודית לעומת העבר המפואר שלה כאישה מלאת חיים, עשייה ופעילות, היא דיברה הרבה על האובדנים הרבים שהיא חווה.

בהמשך המפגשים היא עבדה באופן עצמאי לחלוטין ושזרה את הפרחים כראות עיניה ולפי רצונה, תוך כדי עבודה תמיד חזרה והזכירה את העבר תוך ביטוי קושי ועצב גדולים, שהיו נוכחים בחדר.

היא היתה קול משמעותי בקבוצה שהחזיק את הכאב והאובדן.

במבחנים שנערכו באמצע הפרויקט היא דיווחה על כאב בעוצמה 1-2. 2 ומבחן הדיכאון המדד היה 7/15.

עם התקדמות הסדנה הי נהנתה מהעשייה ומהמפגשים אך עדיין בלט בעיקר הקושי שלה ואי היכולת שלה להגיע להשלמה עם מצבה הנוכחי ועם אובדן היכולות והעצמאות שלה. מבחנים שנערכו בתוך הפרויקט לא דיווחה על כאבים כלל, ומדד הדיכאון נותר 7/15.

כחודש לאחר תום הפרויקט נערך מבחן דיכאון נוסף ומדד הדיכאון שהתקבל היה 6/15.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועד שאלונים ותוצאות
1	2	3	4	1	2	3	
8/15	7/15	7/15	6/15	0	1-2	2	

טבלה מסכמת עם תוצאות של כל הדיירים פרויקט של 10 מפגשים מעם בשבוע

מועדי בדיקת השאלונים

- 1 תחילת הפרויקט.
- 2 באמצע הפרויקט.
- 3 בסוף הפרויקט.
- 4 חודש לאחר סיום הפרויקט.

בדיקת מדד דיכאון GDS				בדיקת רמת כאב VAS			מועדים
4	3	2	1	3	2	1	
4/15	5/15	7/15	8/15	-2	2	6	תוצאות של דיירים 1
2/15	2/15	3/15	4/15	2	1	2	2
11/15*	4/15	4/15	6/15	0	0	2	3
6/15	5/15	4/15	8/15	0	0	0	4
7/15	3/15	4/15	9/15	0	0	0	5
4/15	7/15	9/15	6/15	0	0	0	6
6/15	5/15	6/15	9/15	0	0	0	7
6/15	7/15	7/15	8/15	0	1-2	2	8

בבואנו לסכם את התהליך שעברו הדיירים ועברנו אנו בסדנת הפרחים, נתייחס להשגת המטרות שהצבנו בראשית הדרך, אך קודם לכן עלינו להתייחס לתהליך הקבוצתי לכשעצמו **ולכוחה של קבוצה.**

לתהליך הקבוצתי השפעה גדולה על הפרטים בקבוצה, כאשר התחלנו את הסדנה לא הבאנו בחשבון את תוצרי הלוואי שגילינו תוך כדי הפעילות.

הקבוצה היא מרחב שבו כל אחד מהנוכחים יכול לשתף והדבר מביא להבנה שאנחנו לא היחידים המתמודדים עם אותו קושי ובכך מרגישים פחות לבד ותחושת ההזדהות גדלה. משתתפי הקבוצה מגיעים כולם ממחלקות סיעודיות, ישובים בכיסאות גלגלים, תלויים בזולת ומתמודדים עם אובדניים תפקודיים.

במפגשים קבוצתיים נעשה שיתוף מידע, כאשר לכל אדם נקודת מבט שונה על המציאות ודרך אחרת להתמודדות. תוך השיתוף, המשתתפים למדים על דרכי התמודדות חדשות.

בנוסף ההשתתפות במפגשים קבוצתיים מאפשרת הזדמנות של נתינה ועזרה וזו עשויה לפתח חוויה של העצמה אישית, כך למשך, היו משתתפים שעזרו למשתתפת בתרגום ותיווך לקבוצה.

נוכחנו לראות שעצם השייכות לקבוצה הגבירה את תחושת החיבור והלכידות בין הדיירים המשתתפים וכך גם בין אנשי הצוות.

הפרחים הרחיבו את הלב ועוררו שמחה וגם שירה, יש שהצטרפו למוסיקת רקע ושרו או מחאו כפיים.

באשר להשגת מטרות הפרויקט,

רמת כאב

3 מתוך 4 דיירים המשתתפים בפרויקט, רמת הכאב שלהם פחתה משמעותית במהלך הפרויקט.

דיירת אחת התחילה עם רמה 2 בשל כאבים בברך, היתה הטבה לקראת סיום הפרויקט התחילו כאבים בכתף, כך שהתחילה ברמת כאב 2 וסיימה ברמת כאב 2 ללא שינוי.

מצב הרוח של הדיירים

ניתן היה לראות שיפור ניכר במצב רוחם של המשתתפים מתחילת הסדנה ועד סופה. השיפור בא לידי ביטוי הן בתוצאות מבחני GDS שנערכו לאורך הסדנה והן במפגשים עצמם, בהם הדיירים נראו אחרת (הבעות פנים, חיוכים וכד') ודיברו אחרת צחוק, אמירות שונות כמו "זה כמו תרופה לעצבים", הודיה, ראיית הטוב.

לאור השפעתה החיובית של הפעילות על מצב רוחם של הדיירים, החלטנו לבדוק את מדדי מצב הרוח גם חודש לאחר תום הפרויקט. אצל מרבית הדיירים נרשמה ירידה במצב הרוח, ניתן לייחס ירידה זו לסיבות שונות ומגוונות, בין היתר סיום הסדנה, התפרצות נוספת של קורונה בבית האבות, קשיים והתמודדויות אישיות.

בדיקת מדד דיכאון GDS					
מועדי בדיקת השאלונים	בתחילת הפרויקט	באמצע הפרויקט	בסיום הפרויקט	חודש לאחר הסיום	
דיירים 1	8/15	7/15	5/15	4/15	
2	4/15	3/15	2/15	2/15	
3	6/15	4/15	4/15	11/15	
4	8/15	4/15	5/15	6/15	
5	9/15	4/15	3/15	7/15	
6	6/15	9/15	7/15	4/15	
7	9/15	6/15	5/15	6/15	
8	8/15	7/15	7/15	6/15	

במהלך הסדנה נוצרו **קשרים חברתיים** בין המשתתפים ואף נוכחנו לראות כי לדיירים חשוב מיקום הישיבה בהתאם לחברויות שנוצרו. ניתן היה לשמוע את הדיירים משתפים חוויות ולעתים מגלים היכרויות משותפות, יחד עם זאת, לא נוצרו קשרים לטווח הארוך שנשמרו מחוץ לסדנה.

המטרה הרביעית היתה **לחזק את הקשר בין הצוות לבין הדיירים**, כאשר התכנון היה לצוות דייר לאחות אחראית של אותה מחלקה, כבר במפגשים הראשונים זיהינו דווקא את השפעתו השלילית של הקשר הזה, כאשר האחיות האחראיות התקשו "לשחרר" את האחריות שלהן כלפי הדיירים ובתוך כך לא אשפרו לדיירים מקום לבטא את יכולותיהם גרם לצמצום המסוגלות. משזיהונו זאת, הוחלט על - ניתוק האחיות האחראיות והתיווך בוצע על ידי צוות ניטרלי, דבר אשר התגלה שצעד נכון עבור הדיירים וכן אפשר מקום ליצירת קשרים חדשים בין הדיירים לצוות.

ניתן לראות כי לסדנת שזירת הפרחים היתה השפעה חיובית על הגוף ועל הנפש. היצירה עם הפרחים היוותה דרך תקשורת אלטרנטיבית עבור חלקם, כאשר באופן בלתי מילולי הצלחנו להבין ולהתחבר לתחושותיהם, זיהינו שינוי בתווי הפנים, נכנסה רכות, והיה מרחב בטוח להבעת רגשות, יכולת לבטא ולהיות נוכח. היצירה עם הפרחים אפשרה למשתתפיה להתחבר לכוחות שלהם ולמסוגלות העצמית שלהם, שמענו "ואוו יפה, אני לא מאמינה שאני עשיתי את זה" "כנראה שאני עוד שווה משהו, שאני מסוגלת לעשות דבר כזה יפה" היא אפשרה להם לחוש יכולים, מצליחים ומשמעותיים ובכך תרמה רבות לחיזוק הדימוי העצמי שלהם. העיסוק במשהו חיי ויפה חיבר לרגע הזה, לרוגע ושלווה, לזמן של ניתוק ושקט פנימי. והגאווה להראות למשפחה את היצירה עורר - סיפוק, לצלם ולשלוח ולקבל תגובות או להעניק למשפחה את הסידור פרחים. היה בעל ערך משמעותי. וגם אלו שהשאירו את הסידור אצלם היה צריך לטפל בסידור ולדאוג למישהו (אני במצבי יכולה גם לדאוג למישהו אחר).

פרחים הינו חומר וכלי למרחב טיפולי, בעל אנרגיה של יופי, שמחה וחיים, בעל ערך של יצירה וסיפוק מיד, מעניק שקט רוגע, חיבור לכוחות ולאמונה בעצמי ובמסוגלות. דרך היצירה ניתן להביע החוצה אך גם להשפיע פנימה.

במחקר המדעי שנערך בבית חולים שיבא הומלץ להשתמש בכלי זה כריפוי בעיסוק, לשפר איכות חיים.

*תודות מכל האל על השיתוף פעולה והאסירות
ועל זה שהייתם חלק מהמסעותי הפרויקט.*

1. גלית הירש עובדיה - מנכ"לית.
2. זיגלבוים אתי - מנהלת הסיעוד.
3. בובר עינת - מנהלת שירות סוציאלי.
4. מוחמד מחג'נה - אחראי ריפוי בעיסוק.
5. קארין עוז - סגנית מנהלת הסיעוד.
6. רינה גל - אחראית מחלקה סיעודית ד'.
7. ויקי נובק - אחראית מחלקה סיעודית ג'.
8. מורים אתי - אחראית מחלקה סיעודית ב'.
9. יבדאי לורה - אחראית מחלקה סיעודית א'.
10. זארי עזר - אחות.